

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“

СТАНОВИЩЕ

За дисертационния труд на Ставрос Киотсекоглу на тема:

„Мегалитни паметници от Егейска Тракия. Антропологически аспекти“

От проф. д.н.к. Васил Марков,

Директор на Университетския научно-изследователски център за древни европейски и източно-средиземноморски култури, и преподавател по древни култури в катедра Културология, Факултет по изкуствата на ЮЗУ „Неофит Рилски“

Дисертационният труд на колегата Ставрос Киотсекоглу се състои от 299 страници, структуриран в увод, три глави, заключение, библиография, съкращения, списък на илюстрациите и приложение.

В увода авторът ни въвежда в мащабността на проблематиката за мегалитизма, като част от древните култури, както и в актуалността на проблема, състоящ се, според него, във възможността „да се направи връзка между мегалитните монументи на територията на Егейска Тракия, сакралната им структура и намерените свидетелства за древни религиозни ритуали и погребални практики...“ Дисертантът с основание счита, че антропологическият подход е най-подходящият за изследване и анализ на така поставената проблематика. В изследването си колегата Киотсекоглу, според мен успешно, изхожда от тезата, че „мегалитите са изпълнени със символно и астрономическо значение, въплъщаващо концептуални философии за природата на света...“

Като главна цел на своето изследване авторът е определил локализирането на неизвестни на науката мегалитни паметници от изследвания регион, както и техния семантичен и функционален анализ с цел разкриването на връзката им с древно-тракийската религия и култ.

Първа глава на дисертацията е озаглавена „Антропология на сакралното“. Тази част от дисертационния труд на колегата Ставрос Киотцекоглу има теоретичен характер и цели да представи антропологическите аспекти на изследваната проблематика. Познавайки се на известната научна литература авторът е представил основни аспекти и проблеми на древното религиозно мислене и произхождащите от него култово-обредни практики, които имат пряко отношение към семантиката и функциите на изследваните от него мегалитни паметници от източната част на Егейска Тракия (съвременната префектура Еврос в Р Гърция). Изследвани са проявленията на сакралното в древното религиозно-митологично мислене, както и основни термини, свързани с него като йерофания, епифания, теофания и др.

Специално място е отделено на шаманизма като култово-обредна практика, фрагменти от която, според автора, могат да се открият в култа, посветен на Малоазийската Кибела, на Дионис, както и в изследваните от него мегалитни паметници от област Еврос.

Особено важно място в този текст заема, според мен, изследването на символиката на „Центъра“, както и на космическата планина, и на пещерата, като митологични символи. Митологични символи, които имат отношение към почти всеки от изследваните от автора, по-долу, мегалитни и скално изсечени паметници. Вниманието заслужават и изведените от дисертанта археологически индикации за локализирането на сакралното място: „1) Насочване на вниманието; 2) Гранична зона между този и отвъдния свят; 3) Присъствие на божество; 4) Участие и предлагане на дарове.“

Втора глава на дисертационния труд на колегата Ставрос Киотсеколу е посветена на генезиса и развитието на сакралните мегалитни конструкции в Атлантическата част на Европа, на Иберийския полуостров и в Средиземноморието. От този широк историко-географски ареал са представени архитектурни мегалитни обекти като долмени, менхири, кромлехи и пр. Този анализ дава възможност на автора да създаде една широка база за сравнителен анализ между изследваните от него паметници и мегалитните паметници в Европа, Средиземноморието и Балкано-Анатолийския регион. Правят впечатление наблюденията и изводите на автора за връзките на мегалитните паметници на Италийския полуостров с тези от Балкано-Анатолийския регион.

Сравнително пълно са представени мегалитните и скално изсечени паметници от Югоизточното Средиземноморие, Балканите и Анатолия, произхождащи основно от съвременната територия на Гърция, България и Турция. Акцентирано е върху общата им типология и характеристика, произхождаща от общност в религиозно-митологичните представи и култа.

Намирам, че скално изсечените светилища от България, паралели на изследваните от дисертанта паметници от област Еврос в Гърция са показани, но е могло да бъдат представени повече и по-обстойно представителни мегалитни светилища, както на базата на публикациите в научната литература, така и в резултат на лични наблюдения на автора.

Трета глава ни представя мегалитните комплекси в област Еврос на Р Гърция, обхващаща най-източната територия от Егейското и крайбрежие. Водещ е географският признак, който има преимущество да ни покаже както разположението на мегалитните паметници върху картата на изследвания регион, така и като част от едни по-големи структури - връзката им с поселищния живот, укрепителната система и пр.

Представени са значително количество неизвестни и малко известни на науката мегалитни паметници от област Еврос в Р Гърция - скално изсечени светилища, гробници, скални ниши, менхири, долмени. Там, където е възможно паметниците са показани в сравнителен план с аналогични такива в Балкано-Анатолийския регион и Средиземноморието. Като достойнство в този аспект на изследването следва да се посочи неизбежния коментар на проблемите, свързани с археологическата датировка на паметниците, както и с геологическите аспекти на анализа.

Според мен, включването на тракийските крепости в мегалитните паметници не е уместно, тъй като те не са градени от големи каменни блокове (като Микена и Тиринт, например, б.а.). Тяхната присъствие в текста може да бъде оправдано само дотолкова, доколкото те са важна част от поселищната система в изследвания регион през тракийската древност. Във връзка с тях автора е регистрирал, например, некрополи от долмени.

Впечатляващи са теренните открития на автора, включващи сакрализирани в тракийската древност скални гъби, както и скално изсечени очи – знаци символи, съответно на Дионис и на Великата Богиня в Тракия. Тези мегалитни знаци-символи, са тълкувани, според мен, успешно от автора на базата на известни писмени източници, в контекста на тракийската религия, както и в един по-широк индоевропейски план. Тук аз виждам най-сериозния научен принос на това изследване.

Дискусионен е въпросът за присъствието на шаманизъм в Древна Тракия и в Древна Елада – тема, която вълнува дисертанта в рамките на изследването. Според мен по-скоро се касае за отделни фрагменти от шаманизма, включени по-късно и като митологични представи, и като култово-обредни практики в мистериалните религии на древните траки и древните елини.

В заключението колегата Киотсекоглу е обобщил основните изводи от дисертационния труд. За мен с най-висока стойност е изводът на дисертанта, че най-архаичните, изследвани от него в Егейска Тракия, сакрални места „представляват умален модел на космическия пейзаж...Всъщност култовият комплекс камък-растение е представяне на древния символизъм на сакралното място, като в Егейска Тракия тази комбинация с каменната гъба съставлява вегеталната проява на безсмъртието. Божеството е приравнено с гъбата, която приема ролята на космическото дърво“.

Дисертацията притежава богата библиография, включваща повече от 300 заглавия на гръцки, английски, немски, френски, италиански, български и турски език.

Достойнство на този дисертационен труд е богатото му приложение, съставено от 172 изображения на неизвестни и малко известни на науката скално изсечени и мегалитни паметници (и техни паралели, б.а.), от източната част на Егейска Тракия, немалка част от които са теренни открития на автора.

Авторефератът отразява вярно и пълно текста на дисертационния труд.

Съгласен съм с автосправката на приносите на дисертационния труд.

Имайки предвид всичко гореизложено и въпреки направените бележки, предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на колегата Ставрос Киотсекоглу образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата.

Проф. д.н.к. Васил Марков

21.05.2018 г.

Благоевград